

e-knihy na VŠB-TUO

Jana Pohludková
Ústřední knihovna VŠB-TUO

Typy licencí, způsob nákupu

Prezentace se týká pouze e-knih, pořizovaných od zahraničních vydavatelů a poskytovatelů.

S českými vydavateli a poskytovateli nemáme zatím žádnou zkušenost.

Trvalý nákup

- všechny e-knihy, dostupné na naší univerzitě v rámci univerzitních licencí (nikoli konsorciálních), jsou pořizeny jako **trvalý nákup (celkem 910 titulů)**

Předplatné

- aktuálně máme v rámci předplatného dostupné pouze e-knihy, které jsou součástí konsorciálních licencí
- jsou dostupné v bázích, zahrnujících buď pouze e-knihy, nebo e-knihy současně s dalšími elektronickými zdroji (Knovel, SpringerLink, OECD iLibrary).

Typy licencí, způsob nákupu

- v r. 2006 měla knihovna první zkušenost s e-knihami, pořízenými formou **předplatného**. Byly financovány částečně z prostředků knihovny a z velké části z projektu FRVŠ
- v rámci tohoto projektu se tehdy testovaly různé podmínky a možnosti využívání e-knih od různých poskytovatelů (Taylor & Francis, Oxford University Press - předplatné, Wiley - trvalý nákup)
- **předplatné** ekonomické knižní kolekce od OUP jsme zajišťovali až do r. 2011
- určitou historickou zkušenost tedy s tímto modelem máme, nikoli však osobní (zajišťování e-knih v té době měla na starosti bývalá ředitelka knihovny)
- předplatné kolekce e-knih pouze v rámci univerzity zatím neplánujeme

Typy licencí, způsob nákupu

Výpůjčky

s tímto modelem využívání e-knih zatím zkušenost nemáme

Výběr titulů

- doposud pouze titul po titulu (Elsevier, Wiley, EBSCO)
- máme v plánu vyzkoušet PDA

Tituly dostupné pro

- 1 uživatele (EBSCO)
- neomezený přístup (Elsevier, Wiley)

Počet dostupných titulů

Poskytovatel/platforma, báze	Trvalý nákup	Konsorciální předplatné
Elsevier/ScienceDirect	265	
Wiley/Wiley Online Library Books	619	
EBSCO/EBSCOhost	26	
Springer/SpringerLing		cca 15 700
Elsevier/Knovel		cca 4 000
AiP/OECD iLibrary		cca 11 200

Všechny tituly jsou dostupné v anglickém jazyce

Kde a jak naše e-knihy čtenář najde

Dostupnost titulů

všech 910 titulů (**trvalý nákup**), je možné vyhledat prostřednictvím:

- katalogu ÚK
- webu ÚK – odkaz na jednotlivé platformy
- discovery systému (EDS)
zde zatím nefunguje vše tak jak by mělo, na doladování se pracuje;

Záznamy v katalogu

- většina titulů v katalogu (884) je zkatalogizována manuálně
- jedná se o tituly, nakupované postupně do fondu od r. 2006 do r. 2012 přímo od nakladatelů (Elsevier, Wiley)
- vzhledem k tehdy používanému knihovnímu systému Tinlib, který nepracoval s MARC formátem, byla katalogizace nucena vytvořit si záznamy vlastní (nesplňují podmínky minimálního záznamu, neposkytly se do SK)
- pro 26 titulů fy EBSCO jsme v r. 2015 využili nabízené **MARC záznamy z OCLC**

Zkušenosti s přebíráním záznamů

zatím máme velice malou zkušenost s přebíráním záznamů, proto nemůžeme zobecňovat

v knihovně jsme si ale z nabyté jednorázové zkušenosti s poskytnutými záznamy určitý závěr vytvořili:

smysl podstupovat následující workflow

- stažení a importování záznamů do katalogu
- potlačení všech námi nepoužívaných polí
- přepis anglických výrazů v záznamu na české
- doplnění námi používaného věcného prvku

má pouze tehdy

- bude-li se jednat o akvizici více než 20ti titulů
- zároveň ale musí být splněna zásadní podmínka - mít v knihovně systémového knihovníka, který je schopen vytvořit skript na hromadnou opravu toho, co je potřeba v záznamu upravit

V r. 2015 jsme bohužel na plný úvazek SK neměli a veškerá úprava záznamů probíhala v katalogizace za pochodu a manuálně.

Nyní již takového pracovníka máme a těšíme se, že nám záznamy e-knih a nejen to, dá v katalogu do pořádku 😊.

Možná i právě tato pozitivní změna nás posune, pokud nám to finanční situace dovolí, k širšímu využívání e-knih..

Vzdálený přístup

- ke všem našim trvale zakoupeným e-knihám je možné vzdáleně přistupovat z libovolného počítače přes eduID, nebo z vlastního zařízení přes VPN
- u e-knih z předplácené báze SpringerLink jsou možnosti stejné (eduID, VPN)
- k e-knihám z 2 předplacených konsorciálních zdrojů (služba Knovel a online knihovna OECD) – přístup pouze přes VPN

Využívání – počet stažených ft

TRVALÝ NÁKUP	2013	2014	2015	2016
EBSCOhost - výběr titulů různých nakl. (26)			132+12	64+3
ScienceDirect - výběr titulů nakl. Elsevier (265)	2272	2063	1644	2836
Wiley - výběr titulů nakl. Wiley (619)	6168	4251	1138	2360

Strategie akvizice e-knih

- e-knihy jsme donedávna nakupovali **pouze v případě uspořenéých finančních prostředků** v závěru roku
- způsob nákupu byl vždy **titul po titulu**
- vybraným akademickým pracovníkům (vedoucím pracovišť) jsme nabídli oborově zaměřenou kolekci knih, z které mohli vybrat jednotlivé tituly (Elsevier, Wiley)
- tento způsob se nám velice osvědčil, o čemž vypovídají i statistiky využití titulů od těchto dvou vydavatelů, knihy jsou využívány dodnes, přičemž některé z nich jsou již 15 let staré!
- od r. 2015 máme účet v ECM (EBSCOhost Collection Manager), přes který je možné požadované tituly jednoduše nakoupit
- účet u konkurenčních agregátorů zatím neplánujeme
- **centralizovaný nákup** neprovádíme a vzhledem k neúměrně narůstajícím nákladům na EIZ v posledních letech ani neplánujeme
- pokud se nám podaří během letošního roku uspořit finanční prostředky a rozhodneme se je použít na nákup e-knih, využijeme model **PDA**

Preferovaný obchodní model

Na základě dosavadních zkušeností se nám její jako nejvýhodnější obchodní model **trvalý nákup vybraných titulů**.

Požadavky od koncových uživatelů

požadavky na nákup knihovní licence na e-knihu v zásadě neřešíme, veškeré požadavky na nákup e-knih od uživatelů se týkají pouze knih, které naši akademici najdou převážně na Amazonu, vycházejí z této ceny a tyto knihy chtějí po knihovně

Výdaje z rozpočtu ÚK na nákup knih

Poměr výdajů na nákup tištěných knih a e-knih nemáme vyčíslen, doposud jsme e-knihy nakupovali nárazově, buďto v případě uspořené fin. prostředků na konci roku, nebo z projektů. Většinu finančních prostředků vynakládáme za tištěné knihy.

Překryv v kolekcích

V současnosti žádné knižní kolekce pro univerzitu nepředplácíme a trvale nakupujeme pouze vybrané tituly. Překryv různých kolekcí je jeden z důvodů, proč je zatím nevyužíváme.

Před trvalým nákupem jednotlivých titulů eliminujeme případný překryv vždy kontrolou přes EDS, zda titul již není dostupný v některé z námi předplácených databází.

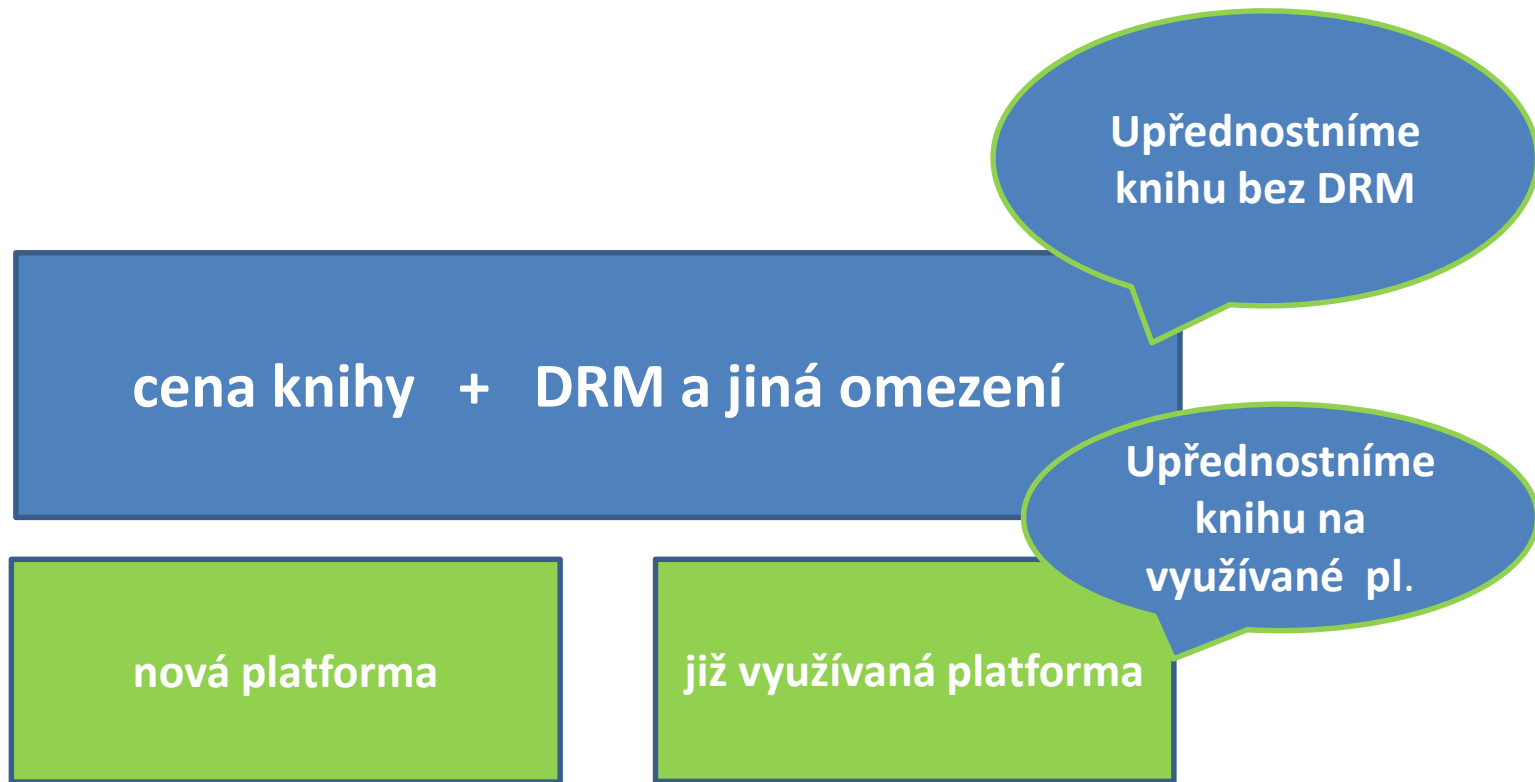
Proměnnost kolekcí

další faktor, který má vliv na to, že tento model nyní nevyužíváme

Minimální počet titulů v kolekci x požadavek na konkrétní titul

- toto je asi hlavní důvod, proč kolekce nevyužíváme – chceme-li totiž získat přístup k některým konkrétním titulům, resp. naši uživatelé, jeví se nám ekonomicky výhodnější koupit tyto jednotlivé tituly jako trvalý nákup (pokud je samozřejmě takto titul dostupný)
- Přestože poskytovatelé garantují výhodnější ceny kolekcí, značná část titulů zůstane v kolekci vždy nevyužitá. Ve výsledku se tím reálná cena každého titulu v kolekci navyšuje. U trvalého nákupu cena jednotlivých titulů je sice vysoká, z hlediska budoucího využití však reálná cena v jednotlivých letech postupně klesá.

Co ovlivňuje výběr z více platforem

Propagace e-knih

web knihovny, Facebook knihovny, velkoplošné monitory v prostorách univerzity, na školeních EIZ

Požadavky uživatelů, problémy s e-knihami

Jak bylo již zmíněno, poptávka po knihách, které by se měly pořídit v knihovní licenci je minimální. Poptávka je v 99% po titulech z Amazonu. Toto je pro nás, kromě finanční náročnosti e-knih, stále největší problém, obzvláště ve chvíli, kdy akademik má nákup e-knih ve svém projektu, včetně cen převzatých z Amazonu:

- Ve většině případů nepovažuje akademik knihovnu v tomto případě za partnera a e-knihu pro koncového uživatele si zakoupí. My se o tom často dozvídáme ex post z ekonomického odboru.

- Pokud akademický pracovník o nákup takového titulu požádá knihovnu a chce hradit ze svých prostředků (grantu) – vysvětlíme mu rozdíl mezi oběma typy nákupu a sdělíme mu přibližnou cenu knihovní (univerzitní) licence. Vždy se rozhodne zakoupit místo e-verze knihu tištěnou.
- Pokud ak. pracovník požádá knihovnu o nákup titulu z Amazonu z prostředků knihovny – opět proběhne osvěta, poté zjišťujeme, nakolik by byla e-kniha za cenu knihovní licence využitelná v rámci oboru, fakulty. Na jaké platformě je nabízena, za jakých podmínek atd. Ještě předtím ale vždy ověřujeme, zda náhodou již není dostupná v našich e-zdrojích. Velice často zjišťujeme, že je.
V tom případě naše snaha končí tím, že poskytneme akademikovi odkaz na e-knihu a ten je většinou spokojen.

Děkuji za pozornost.

